

Прехвърляне на права върху обектите на индустриална собственост

ас. Методи Шамов

Transfer of rights on industrial property: The article examines the essence of the law on industrial property, the ways of their transfer, the possibility of levy of their execution.

Key words: industrial property, transfer, levy of execution

ВЪВЕДЕНИЕ

Нематериалните блага представляват резултатите, получени от интелектуалната човешка дейност, обективирани в някакъв материален носител. Появата на нематериалното благо представлява цялостен процес, който обхваща поне следните две стъпки: на първо място, формирането на психологическо ниво на идея за създаването на конкретното нематериално благо и на второ място – неговото закрепване в материален, веществен носител. Това е моментът, в който нематериалните блага стават част от социалната действителност и за техния титуляр възниква закрилата, която получава от позитивното право.

Горното важи с пълна сила за авторското право и сродните му права.¹⁶⁹ Не така, обаче стоят нещата с обектите на индустриалната собственост. За да възникнат те, е необходима още една предпоставка, а именно – да бъдат признати като такива от правния ред. Обектите на индустриална собственост за разлика от обектите на авторското право и сродните му права, подлежат на регистрация от нарочен държавен орган (в Република България това е Патентно ведомство), който осъществява правната закрила върху обектите на индустриална собственост.¹⁷⁰

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Същност на обектите на индустриална собственост. Характеристика на правата върху обектите на индустриална собственост.

1. 1. Както беше посочено по-горе, обектите на индустриална собственост възникват върху нематериални блага. Те не са вещи, макар субективното право върху обекта на индустриална собственост по своята природа да се доближава най-вече до субективното право на собственост. Вещите представляват самостоятелни веществени неща. Характеризират се с материалност, могат да бъдат телесно възприети. Така не са вещи нещата, които имат мислено съществуване, пък макар и съдържащи

¹⁶⁹ Моментът на възникване на правото върху обекта на авторското право е определен в чл. 2 от ЗАПСП – това е създаването на съответното произведение на литературата, изкуството, музикалното произведение и пр. Вж. повече за видовете обекти на авторското право у: Е. Марков. Новото в закона за авторското право и сродните му права. Сп. Съвременно право. Бр. 1, 1994 г.

¹⁷⁰ Така например, чл. 9, ал. 1, изр. 1 от ЗМГО гласи, че „марката е знак, който е способен да отличава стоките или услугите на едно лице от тези на други лица и може да бъде представен графично“. От тази законодателна дефиниция е видно, че, за да възникне търговската марка като нематериално благо, като обект на индустриалната собственост изобщо, не е достатъчно резултатът от интелектуалната човешка дейност да бъде обективиран в материален носител. Необходимо е още този резултат да се характеризира със своята *отличителност*, да е способен да разграничава стоките или услугите на един производител или търговец от стоките или услугите на другите стопански субекти и да може да се представи *по специфичен начин в материалния носител* – графично, чрез писмени знаци. Наличието на тези две допълнителни предпоставки се преценява от държавен експерт в Дирекция „Марки и географски означения“ при Патентното ведомство на Р България, който издава индивидуален административен акт – решение за регистрация на марката. Едва от момента на регистрацията търговската марка възниква като нематериално благо, което получава своята правна закрила. До момента на регистрацията няма марка, не съществува обект на индустриална собственост. Същото важи и за останалите обекти на индустриална собственост – географските означения, изобретенията, полезните модели, промишлените дизайни и пр.

се в материален носител, в това число и обектите на индустриална собственост.¹⁷¹ Обектите на индустриална собственост не са вземания нито ценни книги. Ценните книги представляват документ, който материализира права.¹⁷² Обектът на индустриална собственост също материализира права, но самият той не е документ.

1. 2. На първо място, по своите характеристики правото върху обектите на индустриалната собственост в голяма степен се доближава до правото на собственост. Също като него то **е сложно, абсолютно и изключително право**. Така, от една страна, правото върху обектите на индустриална собственост дава възможност на своя носител да владее, да използва и да се разпорежда с конкретния обект на индустриална собственост. От друга страна, правото върху обектите на индустриална собственост установява задължение за всички останали правни субекти да не го нарушават. Затова го определяме като абсолютно. На трето място, правото върху обектите на индустриална собственост е „монополно“ (изключително) право. Това означава, че никой друг не може да реализира правомощията, произтичащи от него, освен титуляря му и последният може да забрани използването на обекта на индустриална собственост от другите правни субекти. Ето защо може да се каже, че носителят на правото върху обект на индустриална собственост има пълна правна и фактическа власт върху него – може да върши всичко, което не му е забранено от правния ред – да го владее, използва, да се разпорежи с него и да забрани на трети лица да ги използват без негово съгласие.¹⁷³

На следващо място, правото върху обектите на индустриална собственост има двойка природа. То съдържа в себе си две групи правомощия – неимуществени и имуществени. Първата група правомощия са, макар и малобройни, строго лични и поради това – неотделими от своя носител. Към групата на неимуществените права спадат: правото на авторство върху изобретението или полезния модел, установено в чл. 2а от ЗПРПМ; правото на авторство върху промишления дизайн – чл. 4 от ЗПрД; правото на авторство върху сорт или порода животни, установено в чл. 4, ал. 4 от ЗЗНСРПЖ и пр.

Втората група правомощия – имуществените, са следните: възможността на титуляря да използва обекта на индустриална собственост; да разреши използването му от трети лица (като предоставя изключителна или неизключителна лицензия); да акумулира плодовете (доходите), които обектът на индустриална собственост носи; да извършва разпоредителни действия с обекта на индустриална собственост; да забрани използването му без негово съгласие.

2. Прехвърляне на права върху обектите на индустриална собственост

Основен белег на обектите на индустриална собственост е, че те притежават имуществена стойност, определена цена. Този техен признак се дължи на факта, че възникването им е плод от често многогодишна интелектуална дейност и влагането на значителни парични средства за тяхното създаване. Ето защо нормално е притежателите на права върху обектите на индустриална собственост да желаят да извлекат печалба от тях.

Правомощията, съдържащи се в правото върху обектите на индустриална собственост, имат преобладаващо имуществен характер. Тази особеност дава възможност търговската марка, изобретението, промишленият дизайн и пр, да бъдат включени в гражданския оборот. Това може да стане по различни начини. Така обектите на индустриална собственост могат да бъдат обект на прехвърлителни възмездни сделки (покупко-продажба, замяна) или на безвъзмездни сделки (дарение); на лицензионни договори; могат да бъдат обект на непарична вноска (апорт) в капитала

¹⁷¹ Вж. подробно у П. Венедиков. Ново вещно право. С. 1995. с. 17 и сл.

¹⁷² Вж. О. Герджиков. Коментар на търговския закон. Книга трета. Том I. С. 1998. с. 813.

¹⁷³ Вж. В. Г. Москалев. Правовые основы интеллектуальной собственности. Барнаул. 2009, с. 240.

на търговските дружества; могат да бъдат обект на особен залог; да са част от наследствената маса и т. н.

Следва да се отбележи, че правото върху географско означение (наименование за произход и географско указание) не може да се прехвърля. Причината е в спецификата на правото върху този обект на индустриална собственост – то се свежда единствено във възможността за ползване на географското означение от вписания ползвател. Последният не притежава правото върху географското означение и не може да се разпорежда с него под каквато и да е форма. Идеята на тази забрана е в недопускането на установяване на монополно положение – всеки производител, който произвежда своята продукция в определената като географско означение територия, ако отговаря на изискванията, може да се впише като негов ползвател и да поставя по подходящ начин върху стоките, за които е регистрирано географското означение и които произвежда. Все пак забраната за прехвърляне на правото на ползване върху този вид обект на индустриална собственост не е абсолютна. Тя може да бъде преодоляна по пътя на придобиване на търговското предприятие или при преобразуване на търговското дружество, вписано като ползвател. Така на негово място ще възникне нов правен субект, който има право да поиска вписване като нов ползвател на географското означение.

С оглед това дали прехвърлянето на правото върху обекта на индустриална собственост настъпва по волята на неговия притежател или правопромениящият юридически факт настъпва по силата на закона, можем да разграничим договорно прехвърляне и прехвърляне по силата на закона.

3. Договорно прехвърляне на правата върху обектите на индустриална собственост.

При договорното прехвърляне на обектите на индустриална собственост, в зависимост от това колко са страните, които правят волеизявление, се различават двустранни и едностранни сделки.

При двустранните сделки правото върху съответния обект на индустриална собственост се прехвърля от един субект, наречен прехвърлител, на друг субект, обозначаващ като приобретател срещу определена цена. Договорът за прехвърляне на правото върху обект на индустриална собственост представлява възмездна, консенсуална сделка, тъй като, за да прояви облигационно-вещното си действие, не се изисква фактическо предаване на обекта на индустриална собственост. ; каузална сделка, защото за сключването винаги се изисква основание, причина, поради която се сключва. В тази връзка следва да се постави въпросът формален ли е договорът за прехвърляне на ОИС? В правната теория се различават три основни вида форми на сделките: ¹⁷⁴ форма за валидност на сделките, форма за доказване и форма за противопоставимост.

При първата група сделки спазването на изискванията за форма е въздигнато като предпоставка за тяхната действителност. Формата на сделките се определя от императивни правни норми, т. е. когато законът предвижда квалифициран начин за обективизиране на волята на страните по сделката. ¹⁷⁵ Отрасловите закони, които уреждат статута на обектите на индустриална собственост, законодателят не е поставил императив относно формата за валидност на договора за прехвърляне. Обратното не може да се извлече от разпоредбите на чл. 21, ал. 2 от ЗМГО и чл. 24, ал. 2 от ЗпрД, например, тъй като изискване за форма за валидност е поставено

¹⁷⁴ Т. е. това са особени изисквания относно начина на обективизиране на волеизявленията на страните и отдаването им правно значение.

¹⁷⁵ Типични примери са придобиването и разпореждането с имоти частна държавна или общинска собственост, за които е въведено като изискване за форма за валидност писменият договор – чл. 18 от ЗС.

единствено спрямо волеизявленията на съпритежателите при режим на съпритежание върху ОИС.

Въпреки това, горното не води до извода, че договорът за прехвърляне на правото върху ОИС е неформален. От една страна, в доста случаи, макар да не е поставил като изискване за валидност на договора писмената форма, законодателят е ограничил възможността за доказване на някои факти и обстоятелства, като е предвидил форма за доказване. Това са процесуалните пречки за доказването, предвидени основно в чл. 164 от ГПК. От друга страна, има множество случаи, при които е налице изискване даден договор да бъде сключен в писмена форма, за да могат от него да се черпят възражения срещу трети лица, които не са страни по договора. В тази хипотеза безспорно попадат и договорите за прехвърляне на права върху ОИС – чл. 21, ал. 5 от ЗМГО, чл. 24, ал. 4 от ЗПРД. Така, макар за последните изрично да не е предвидена писмена форма за валидност, то те са формални от гл. т. на обстоятелствата, които се доказват с тях и във връзка с тяхната противоположност.

Договорът за прехвърляне на правата върху обект на индустриалната собственост следва да притежава всички необходими елементи на обикновения договор за покупко-продажба, уреден в ЗЗД (т. нар. в теорията съществени елементи или *essentialia negotii*). Така съществени елементи при този вид договори са: валидни волеизявления на страните; основание за сключване на договора (кауза); предмет на договора (прехвърлянето на правата); обект (необходима е индивидуализация на ОИС посредством неговия регистров номер) и типичните права и задължения на страните.

В договора за прехвърляне могат да се уговорят и допълнителни условия (т. нар. несъществени елементи или *accidentalia negotii*), примерно за срок, условие, относно начина на плащане на цената и пр. Липсата на допълнителните условия по договора не води до неговата недействителност.

Тук следва да се посочат някои особености при прехвърлянето на правото върху обектите на индустриална собственост.

При търговската марка като обект на индустриална собственост договорът за покупко-продажба може да има за предмет прехвърлянето на правото върху марката само за един или няколко, а не за всички класове стоки и/или услуги, за които е регистрирана марката.¹⁷⁶ Второ, прехвърлянето на правото върху марка подлежи на вписване в Държавния регистър на марките, воден от Патентно ведомство. Вписването на прехвърлянето е част от охранително-регистърно производство. То започва по искане на заинтересуваните лица (правен интерес да искат вписване имат прехвърлителя и приобретателя). В производството се извършва първоначална проверка на формалните изисквания към искането (заплатена ли е дължимата държавна такса, приложено ли е пълномощно, когато искането е подадено чрез представител по индустриална собственост), проверка по същество и завършва с разпореждане на председателя на Патентно ведомство за извършване на вписването, респективно – с мотивиран отказ, ако са налице предпоставките за това.

Режимът на прехвърлянето на правото върху изобретението и полезния модел е подобен на прехвърлянето на търговските марки. Същевременно при този вид обекти на индустриална собственост съществуват известни особености. Те са свър-

¹⁷⁶ Съгласно чл. 5, т. 5 от ЗМГО, в Държавния регистър на марките, който се поддържа от Патентно ведомство на Р България, се вписва списък на стоките и/или услугите, за които марката е заявена или регистрирана и номера на класа по Международната класификация на стоките и услугите (МКСУ). Още при заявяване за регистрация на марка, на основание чл. 10, ал. 1, т. 10 от Наредбата за оформяне, подаване и експертиза на заявки за регистрация на марки и географски означения, заявителят следва да посочи в заявката списък на стоките и/или услугите и класовете им по МКСУ, за които се иска регистрация на марката.

зани първо с правото на преждеползване и правото на послеползване на изобретението, респ. на полезния модел.¹⁷⁷

Правото на преждеползване и правото на послеползване могат да се прехвърлят съгласно чл. 23 от ЗПРПМ. Това обаче може да стане само в случай, че изобретението, респ. полезния модел е част от предприятието на правния субект, който упражнява правото на преждеползване или правото на послеползване. Ето защо законът изисква прехвърлянето в този случай да се извърши като се прехвърли цялото или част от предприятието при условие, че упражняването на тези специфични субективни права се извършва само в рамките на прехвърленото предприятие.

Втората специфика е свързана с т. нар. паралелни заявки. Позитивното право допуска едновременното съществуване на изобретение и полезен модел, които имат общ предмет от областта на техниката. Паралелните заявки се използват основно, когато заявителят за регистрация на патент иска да се гарантира, че изобретението му ще получи правна закрила, дори да не отговаря на изискванията за получаване на патент за изобретение, като за тази цел подава едновременно и заявка за регистрация на полезен модел, където не се извършва експертиза по същество. Правото на паралелно заявяване може да бъде предявено до изтичането на два месеца от датата на получаване на решението по заявката за патент. Особеното при прехвърлянето на паралелните заявки е свързано с това, че прехвърлянето на правото вър-

¹⁷⁷ Правото на преждеползване на изобретенията е уредено в чл. 21 от ЗПРПМ. То се изразява в правната възможност на всяко лице, което до датата на подаване на заявката за регистрация на патент, добросъвестно е използвало изобретението или добросъвестно е извършило подготовка за използването му, да продължи да използва в същия обем и след датата на заявяване. Смесът на преждеползването може да се обясни с компенсирането на невъзможност да възникнат права в пълния им обем. Така, ако двама души независимо един от друг достигнат до едно и също техническо решение, но единият от тях подаде първи заявка за регистрация на патент за изобретението, за да не се ошети другия, му се предоставя възможност да продължи да използва и занапред техническото използване.

Преждеползването, обаче, възниква при наличието на още две условия: лицето, което продължава да използва изобретението трябва да е добросъвестно и използването трябва да е в същия обем. „Добросъвестността“ при преждеползването следва да се разбира като незнание на преждеползвателя за идеята, подготовката и реализирането на конкретното техническо решение и едновременно с това – преждеползвателят трябва сам, независимо от лицето, подало заявката за регистрация на патент за изобретение, да е достигнал до същото техническо решение. Незнанието се предполага до доказване на противното – онзи, който твърди обратното следва да докаже недобросъвестността.

Второто условие, за да е налице преждеползване е лицето да продължава използването на изобретението в същия обем. Според Г. Саракинов „Обемът на използването подлежи на доказване на основата на наличната счетоводна и друга документация“ (Г. Саракинов. Патентно право в Република България. С. 2007, с. 64). В тази връзка следва да се постави въпроса само продажбите ли определят еднакъв обем използване? Отговорът следва да е отрицателен, тъй като стеснителното тълкуване на понятието води до изкривяване на неговите характеристики. Използването на едно изобретение, разбира се, най-често е свързано с продажбата на „плодовете, които дава“. Но то може да се използва за производството само на определен брой продукти от n-на брой продукти, които могат да се произвеждат; може да се използва само на ограничена част от географската територия и пр. Ето защо понятието „в същия обем“ обхваща цял комплекс от количествени и качествени елементи, които са съществували преди подаване на заявката за регистрация на същия технически резултат. Така преждеползвателят може да използва получилият правна закрила технически резултат само във вида, в който го е използвал до датата на подаване на заявка за регистрация – само на територията, на която го е използвал; само във вида, в който го е произвеждал; да предлага за продажба изобретението само в обема, който е предлагал до датата на заявяване за регистрация.

Правото на послеползване на изобретението е уредено в чл. 22 от ЗПРПМ. Послеползването представлява

правната възможност, предоставена на всяко лице, да продължи да използва изобретението, след прекратяване действието на патентна (напр. поради неплащане на такси за поддържане на неговото действие) в същия обем, дори патентна за изобретение да възстанови своето действие. Особеното тук е, че няма изискване послеползвателят да е добросъвестен, тъй като от момента на извършване на публикацията за издаден патент в Бюлетина на Патентно ведомство, изобретението става общоизвестно за всички трети лица.

ху единия обект на индустриална собственост (изобретение или полезен модел), регистриран при условията на паралелно заявяване, ех lege води до прехвърляне на правото и върху другия обект на индустриална собственост, дори правото върху единия обект на индустриална собственост да е възникнало преди правото върху другия обект на индустриална собственост.

Прехвърлянето на правото върху промишлен дизайн е подчинено на общия режим, но също има особености, свързани със спецификата на този обект върху индустриална собственост. Така съгласно чл. 33, ал. 1 от ЗПрД, възможно е в една заявка за регистрация на промишлен дизайн да бъдат включени няколко дизайна, ако продуктите, в които са включени или към които са приложени дизайнните, принадлежат към един клас на Международната класификация на промишлените дизайни съгласно Спогодбата от Локарно или към един и същ комплект или композиция от изделия. При прехвърляне на промишлен дизайн, регистриран при условията на множествена заявка, прехвърлянето може да има за предмет както всички, така и отделни дизайни, включени в нея. При промишления дизайн, подобно на изобретенията и полезните модели, също е признато право на преждеползване върху промишлен дизайн, което се прехвърля само заедно с търговското предприятие, в което е възникнало.

Правните последици на вписването на прехвърлянето на обектите върху индустриална собственост в съответния Държавния регистър (на марките, на патентите, на полезните модели, на промишления дизайн и т. н.) имат оповестително и доказателствено действие. Смисълът на вписването е, че прехвърлянето има действие за трети лица от момента на вписването му в Държавния регистър, т. е. преди вписването договорът за прехвърляне на съответния обект на индустриална собственост не може да се противопостави на трети лица, придобили права върху същия обект на индустриална собственост.¹⁷⁸

Не на последно място, прехвърляне на право върху обект на индустриална собственост може да се извърши не само тогава, когато той бъде регистриран, но и в процеса на неговата регистрация, т. е. не е налице обект на индустриална собственост, но има редовно подадена заявка за неговата регистрация. Причината за признаването на това „квази право“ върху обектите на индустриална собственост се корени в закрилата, която трябва да се осигури на титуляря на един бъдещ обект на индустриална собственост. Разбира се, тази правна закрила е ограничена, не е абсолютна и монополна. Заявителят притежава само две правомощия: да използва обекта на индустриална собственост и да се разпореджа с него, но не и да забрани на трети лица да го използват без неговото съгласие.

3. 1. Прехвърляне на обектите на индустриална собственост чрез замяна

В законодателството, регулиращо режима на обектите на индустриална собственост не съществува изрична забрана за начина, по който може да бъде прехвърлен даден обект на индустриална собственост. Ето защо няма пречка търговската марка, изобретението, промишленият дизайн и пр. да бъдат прехвърлени посредством замяна. Покупко-продажбата и замяната като способи за прехвърляне на вещи права са сходни. И двата са двустранни и възмездни. Разликата е в характера на престациите. Докато при покупко-продажбата продавачът прехвърля собствеността върху обекта на индустриална собственост, а купувачът заплаща уговорената цена, то при замяната двете страни винаги взаимно си прехвърлят права. В конкретния случай, от една страна винаги правото върху нематериалното благо, инкорпорирано в обекта на индустриална собственост, а от друга – вещ, имуществени права, друго нематериално благо. Тъй като сходството между покупко-продажбата и замяната

¹⁷⁸ В този смисъл е и константната съдебна практика: вж. Решение № 1534 от 10. 02. 2006 г. по адм. д. № 7388/2005 г., V отд. на ВАС; Решение № 424 от 11. 01. 2011 г. по адм. д. № 3308/2010 г., V отд. на ВАС; Решение № 10908 от 31. 07. 2012 г. по адм. д. № 16341/2011 г., VII отд. на ВАС.

преобладават, то законодателят в чл. 223 от ЗЗД е предвидил съответното прилагане на правилата за продажба по отношение на замяната. Така договорът за замяна на обекти на индустриална собственост, също както договора за продажба, е формален договор (от гл. точка на формата за доказване). Ще се приложат съответно и правилата относно преминаването на собствеността, за едновременното изпълнение, правилата относно съдебното отстранение и за отговорността на продавача за недостатъци.¹⁷⁹

3. 2. Прехвърляне на обектите на индустриална собственост чрез дарение

Дарението е друг способ за прехвърляне на права върху обекти на индустриална собственост. В договорната теория е възприето схващането, че то представлява едностранен безвъзмезден договор.¹⁸⁰ Следва да се има предвид, че този способ за прехвърляне на право върху обект на индустриалната собственост е строго формален и договорът за дарение трябва да бъде в писмена форма с нотариална заверка на подписите. Тук не може да се приложи алтернативата на чл. 225, ал. 2 от ЗЗД, предвид невъзможността обектът на индустриална собственост да бъде реално (фактически) предаден.¹⁸¹

3. 3. Обектите на индустриална собственост като част от капитала на търговските дружества

Обектите на индустриална собственост имат определена стойност. В някои случаи тя е съществена, в други – по-незначителна. Имущественният характер на обектите на индустриалната собственост обуславя тяхната парична оценяемост, поради което те са годни да бъдат непарични вноски в капитала на търговските дружества – в ООД/ЕООД, АД/ЕАД и КДА (чл. 72 и 73 от ТЗ). Те съставляват активите на капиталовите търговски дружества. Такава е константната съдебна практика. Непаричните вноски се оценяват по реда на чл. 72, ал. 2 от ТЗ и тяхната стойност се вписва в активите на баланса на капитала на дружеството.¹⁸²

4. Прехвърляне на обектите на индустриална собственост по силата на закона

В болшинството от случаите на прехвърляне на изключителни права върху обекти на индустриална собственост правопроменящият юридически факт настъпва по волята на страните. Има, обаче хипотези, при които преминаването на изключителното право от един в друг патримониум става не доброволно, а по силата на закона. Типични примери са преобразуването на търговските дружества и наследяването.

4. 1. Прехвърляне на обектите на индустриална собственост при преобразуване на търговците

До преобразуване на търговските дружества се стига с оглед реорганизация на тяхната структура – окрупняване, отделяне или разделяне на дружеството. При промяната на правно-организационната форма на търговските дружества (вливане,

¹⁷⁹ В този смисъл вж. А. Кожухаров, Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения. С. 2002. с. 143-144.

¹⁸⁰ Вж. А. Кожухаров. Цит. съч. с. 150.

¹⁸¹ Тук е мястото да се обсъди прехвърлянето на права върху обекти на индустриална собственост посредством дарение, направено под тежест. При дарението под тежест дарителят уговаря определени условия, които касаят действителността на дарението в собствен интерес или в интерес на трето лице (Вж. подробно у А. Кожухаров. Цит. съч. с. 152-154). Дарението под тежест на право върху обект на индустриална собственост не прави прехвърлянето недействително. Напротив, направеното под условие дарение поражда веднага своето облигационно-вещно действие, но до изпълнение на уговорения модалитет (условие, тежест), за надарения стои възможността да бъде развален договора и да загуби правото върху обекта на индустриална собственост.

¹⁸² Вж. подробно за процедурата по извършване на непарична вноска у: О. Герджиков, А. Калайджиев, К. Касабова, Т. Бузева, А. Кацарски. Коментар на Търговския закон, Книга първа, С. 2007, с. 393 и сл.

сливане, разделяне и отделяне) е налице универсално правоприемство, при което имуществените права и задължения (в цялост) или дялове от тях на един правен субект преминават към друг правен субект. Към правоприемника преминават и имуществените права върху притежаваните от праводателя обекти на индустриална собственост.

Типичен случай на прехвърляне на права върху обекти на индустриална собственост ех lege е налице при прехвърлянето на търговското предприятие на търговеца в цялост. В случая търговското предприятие се прехвърля като съвкупност от имуществени права, задължения и фактически отношения, т. е. налице е универсално правоприемство.

4. 2. Обектите на индустриална собственост като част от масата на наследството

Със смъртта на едно лице се погасяват неговите политически, семейни и чисто личните права. Повечето от имуществените права (т. е. онези права, които са оценени в пари), обаче, продължават своето съществуване в гражданския оборот. Продължават да съществуват и онези имуществени задължения, които не са чисто лични. Сборът от тези патримониални права и задължения образуват една правна съвкупност, наречена наследство. Тази правна съвкупност преминава чрез универсална сукцесия (правоприемство, наследяване) върху нов правен субект – наследника на починалото лице.

Като еманация на имуществени права, обектите на индустриална собственост могат да бъдат наследявани. Това, на първо място, важи за марките. В чл. 23, ал. 1 от ЗМГО изчерпателно са изброени случаите, при които се прекратява действието на регистрацията на една марка – с изтичане срока на закрила, ако не е подновен за нов десетгодишен период; при отказ от права от страна на притежателя или при прекратяване на юридическото лице – притежател без правоприемство. С аргумент на противното, смъртта на физическото лице – притежател на изключителното право върху марка не води автоматично до прекратяване на нейното действие. То се включва в наследствената маса и преминава върху наследниците. Нещо повече, заявката за регистрация на марка също преминава в имуществото на наследниците като универсални правоприемници на починалия заявител.

На второ място, на основание чл. 13 и чл. 73, ал. 2 от ЗПРПМ, правото на заявяване, съответно изключителното право върху патент за изобретение и полезен модел също е обект на универсално правоприемство посредством наследяване.

Трето, на основание чл. 27, ал. 3 от ЗПрД, изключителното право върху промишлен дизайн също може да бъде обект на наследяване.¹⁸³

Единственото изключение от групата на обектите на индустриална собственост са географските означения. Те не могат да бъдат наследявани поради естеството на своята правна същност, тъй като при тях говорим единствено за право на ползване.

¹⁸³ Руската теория в областта на интелектуалната собственост приема, че в случай, че наследниците са няколко и не са извършили делба на наследството, то в свидетелството за регистрация на марка (респ. в патента за изобретение, свидетелството за регистрация на полезен модел и свидетелството за регистрация на промишлен дизайн – б. М. Ш.) следва да се впише оная част от правата, които притежава отделния наследник (Вж. О. А. Рузакова. Право интелектуалной собственности, М. 2004. с. 207). Това схващане, обаче, не е приложимо у нас. Наистина, сънаследяването като способ за възникване на съсобственост, води до дялова съсобственост, където всеки съсобственик има такъв дял, който съответства на дела му от наследството. У нас, подобно на собствеността върху вещи съпружеска имуществена общност при законовия режим на общност, съпритежанието на изключителни права върху обектите на индустриална собственост е бездялово. Причината за това законодателно решение се дължи на факта, че по своето естество обектите на индустриална собственост са неделими. Така например, ако разделим една търговска марка, то нейните части ще имат нищожна стойност, сравнено с цялото. Ето защо обектите на индустриалната собственост обективно не могат да бъдат разделени между съсобствениците.

5. Обектите на индустриална собственост като обект на принудително изпълнение по общия ред на ГПК

Българското законодателство, регулиращо обществените отношения по повод индустриалната собственост изрично предвижда, че търговските марки, патентът за изобретение, полезният модел и промишленият дизайн могат да бъдат обект на особен залог. На основание чл. 4, ал. 1, т. 4 от ЗОЗ, новите сортове растения и породи животни, както и топографиите на интегралните схеми също могат да бъдат обекти на особен залог.

При принудителното изпълнение върху обектите на индустриална собственост, които са обект на особен залог, не са налице практически трудности. При неизпълнение на обезпечено от реда на ЗОЗ задължение, заложният кредитор може да пристъпи директно към удовлетворяване на своето вземане. Не му е необходимо нарочно изпълнително основание, директно преминава към публична продажба на заложеното имущество.

Не така стоят нещата при принудителното изпълнение върху права върху обектите на индустриална собственост по общия ред. ГПК предвижда различни изпълнителни методи в зависимост от предмета на притезанието, което следва да се изпълни принудително. Изпълнението на парични притезания е насочено към осребряване имуществото на длъжника, което обхваща различни права – материални (движими и недвижими вещи, средства за производство и т. н.) и нематериални (авторски и сродни права, права върху марки, изобретения, промишлени дизайни и пр.). Така в зависимост от вида имущество, към което е насочено принудителното изпълнение, са уредени различни изпълнителни методи: изпълнение върху движими вещи (Гл. Четиридесет и втора от ГПК); изпълнение върху недвижими вещи (Гл. Четиридесет и трета от ГПК); изпълнение върху вещи съпружеска имуществена общност (Гл. Четиридесет и четвърта от ГПК); изпълнение върху вземания на длъжника (Гл. Четиридесет и пета от ГПК). Както приема Върховният съд в тълкувателната си практика, по своето естество всеки изпълнителен метод представлява особен изпълнителен процес, който се урежда от важащите само за него особени правила.¹⁸⁴

Действително процесуалният закон не предвижда изричен ред за принудително удовлетворяване на кредитора от притежаваните от неговия длъжник обекти на индустриална собственост. В тази връзка резонно е да се поставят няколко въпроса: първо, могат ли изобщо обектите на индустриална собственост да бъдат обект на принудително изпълнение по ГПК? Второ, възможно ли е при липса на изрично уреден изпълнителен метод да се приложат по аналогия правилата на друг метод за изпълнение?

От една страна, чл. 133 от ЗЗД предвижда, че „цялото имущество на длъжника служи за общо обезпечение на неговите кредитори...“. Така кредиторите на длъжника имат възможността да осребрят по надлежния ред всеки обект, включен в имуществената маса, включително и обекти на индустриална собственост. Под „надлежен ред“ следва да се разбира различните методи за принудително изпълнение, предвидени в гражданския процесуален закон. Тъй като става въпрос за изпълнение на парични задължения, то методите за удовлетворяване на кредиторите са тези по Дял втори на ГПК. От друга страна, чл. 442 от ГПК стриктно определя обектите, върху които може да се насочи принудителното изпълнение – това може да е всяка вещь или вземане на длъжника. Както беше посочено по-горе, марките, изобретенията, полезните модели, промишлените дизайни и т. н. не са нито вещи, нито инкорпорирани вземания, а представляват нематериални блага, обективирани в материален носител. Тук следва да се прави разграничение между обект и права върху обект. Въпреки че правата върху обектите на индустриална собственост до голяма степен се приближават до правото на собственост, това не дава основание да ги определяме

¹⁸⁴ Тълкувателно решение № 45 от 25. 06. 1969 г. по гр. д. № 41/1969 г. на ОСГК на ВС

като вещи. При обектите на индустриална собственост липсва най-важната характеристика на вещите – телесността, възможността да ги усетим сетивно чрез допир. Така, според нас, способите за принудително изпълнение по ГПК са неприложими към обектите на индустриална собственост и принудително изпълнение спрямо тях по общия гражданскопроцесуален ред е a priori недопустимо.

Видно е, че в случая става дума за допуснатата от законодателя празнота в закона. Безспорно е, че правата върху обектите на индустриална собственост са част от патримониума на длъжника и притежават, ако не определена, то определяема имуществена стойност, от която кредиторът може да се удовлетвори. Липсва, обаче ред, по който да се реализира притезанието на кредитора. Констатираната празнота в българския процесуален закон не може да бъде преодоляна, въпреки забраната за отказ от правосъдие (арг. от чл. 5, изр. последно от ГПК).

По поставените въпроси съществува разнопосочна съдебна практика. Една част от съдилищата приемат, че няма пречка да се изпълнява принудително върху обекти на индустриална собственост, макар да липсва изрично предвиден изпълнителен способ.¹⁸⁵ На практика това означава, че по аналогия ще се приложи някой от способите за принудително изпълнение, предвидени в ГПК. Болшинството съдилища, обаче, категорично отхвърлят възможността за прилагане по аналогия на процесуалните норми.¹⁸⁶

Невъзможността за използването на правоприлагане по аналогия в конкретния случай се дължи на факта, че процесуалноправните норми, които уреждат принудителното изпълнение, са императивни. В основата на изпълнителния процес стои принудата, осъществявана от частния или държавния съдебен изпълнител. Неговата цел е да „доставя на правоимащия принудително облагата, към която притезанието е насочено“.¹⁸⁷ Императивните правни норми (без значение дали са материални или процесуални) не могат да се тълкуват нито стеснително, нито разширително, а стриктно. Това от своя страна води до невъзможност да се използва *analogia legis*, т. е. да се разшири приложното поле на действащата правна норма. Нещо повече, забраната за прилагане по аналогия на процесуални правни норми може да се изведе индиректно по тълкувателен път от разпоредбата на чл. 122, ал. 2 от Конституцията на Република България, съгласно който „редът за упражняване правото на защита се определя със закон“.¹⁸⁸

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обектите на индустриална собственост представляват нематериални блага, обективирани в материален носител. По своята природа правото върху обект на индустриална собственост е вещно право, което се доближава до правото на собстве-

¹⁸⁵ Вж. в този смисъл Решение № 1120/23.01.2012 г. на ВАС, V отделение; Решение № 3710/18.11.2010 г. по адм. дело № 3279/2010 г. на АССГ, 27 състав;

¹⁸⁶ Вж. Тълкувателно решение № 2/14. 05. 1991 г. по гр. дело № 2/1991 г. на ОСГК на ВС; Решение № 1751/26. 02. 2004 г. по а. д. № 1288/2004 г. на III-о отд. на ВАС; Определение № 183/23.04.2009 г. по ч. гр. дело № 2074/2008 г. Т. К. II-о търг. отд. на ВКС; Решение № 193/18.12.2009 г. по т. дело № 13/2009 г., Т. К., II-о търг. отд. на ВКС; Определение № 288/13. 05. 2009 г. по ч. търговско дело № 81/2009 г. на ВКС, Т. К. II-о търг. отд.; Определение № 3132/10.03.2009 г. по а. д. № 1006/2009 г., 5-чл. с-в на ВАС; Определение № 384/30. 05. 2009 г. по а. д. № 251/2009 г. на Адм. съд – гр. Плевен, III-и с-в; Определение № 11666/11.10.2010 г. по а. д. № 11540/2010 г., IV-о отд. на ВАС; Решение № 134/11.11.2011 г. по т. д. № 61/2011 г., Т. К., I-о търг. отд. на ВКС; Определение от 03. 05. 2012 г. по ч. гр. дело № 16829/2011 г. на СГС; Определение от 05.10.2012 г. по ч. гр. дело № 12213/2012 г. на СГС; Определение от 12.12.2012 г. по ч. гр. дело № 16363/2012 г. на СГС; Определение от 20.03.2013 г. по ч. гр. дело № 1798/2013 г. на СГС; Решение № 3/25.01.2012 г. по а. д. № 291/2011 г. на Адм. съд – гр. Габрово;

¹⁸⁷ Ж. Сталев, А. Мингова, В. Попова, Р. Иванова, Българско гражданско процесуално право. Осмо допълнено и преработено издание, С. 2004, с. 714.

¹⁸⁸ Вж. в този смисъл: Определение № 6344/13. 05. 2010 г. по адм. дело № 16502/2009 г. на I-о отд. на ВАС; Определение № 13475/11. 11. 2009 г. по адм. дело № 13588/2009 г. на I-о отд. на ВАС.

ност върху вещите. Това обаче, не е основание да приравним обектите на индустриална собственост на вещите и по-специално на движимите вещи.

Правото върху обектите на индустриална собственост се характеризира със своята дуалистична природа – съчетава както неимуществени правомощия, които са лични и непрехвърлими, така и имуществени правомощия. Именно те дават възможност обектите на индустриална собственост да бъдат част от гражданския оборот, да бъдат предмет на разпоредителни сделки.

Прехвърлянето на изключителните права върху обектите на индустриална собственост представлява конкретна процедура, смесен фактически състав. От една страна, в зависимост от вида разпореждане, страните по правоотношението следва да спазват правилата, установени за съответния вид сделка (покупко-продажба, дарение, замяна, апорт в капитала на търговско дружество, прехвърляне на търговско предприятие и т. н.). От друга страна, прехвърлянето на права върху обектите на индустриална собственост се подчинява и на правила от публично-правен, административен ред. Става дума за охранително-регистърното производство, което се извършва пред Патентно ведомство на Република България. Макар вписването в съответния Държавен регистър да няма конститутивен, а единствено декларативен характер, то е елемент от фактическия състав и служи като основание за противопоставимост на прехвърлянето на третите лица.

В статията беше разгледан въпросът за възможността за принудително изпълнение върху обектите на индустриална собственост посредством способите, предвидени в ГПК. Изводът е, че е налице празнота в законодателството, която с оглед изложените аргументи не може да бъде преодоляна и води до недопустимост на принудителното изпълнение върху обектите на индустриална собственост по реда на ГПК. Така всяко действие на съдебния изпълнител, насочено към осребряване на обект на индустриална собственост като част от имуществото на длъжника е незаконосъобразно и следва да бъде отменено от окръжния съд по мястото на изпълнение по реда на чл. 435 и сл. от ГПК.

Липсата на законодателна уредба в ГПК на процедура по за принудително изпълнение върху обекти на индустриална собственост води след себе си непреодолими проблеми в практиката. Не са рядкост случаите, когато паричната стойност на марката, изобретението, промишления дизайн е висока и надхвърля сбора от паричните стойности на останалото секвестрируемо имущество на длъжника или дори, когато обектът на индустриална собственост е единственото благо, от което може да се удовлетвори кредитора. Допълнително следва да се постави въпроса за невъзможността да се реализира едно притезателно право и за защита на интереса на кредитора. Ето защо, с оглед *de lege ferenda*, са необходими навременни законодателни изменения в гражданския процесуален закон, които да уредят процедура по принудително изпълнение върху обектите на индустриална собственост, а оттук – да се гарантира възможността за принудително реализиране на притезанието на взыскателя.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Г. Саракинов. Патентно право в Република България. С. 2007.
- [2] Е. Марков. Новото в закона за авторското право и сродните му права. Сп. Съвременно право. Бр. 1, 1994 г.
- [3] Ж. Сталев, А. Мингова, В. Попова, Р. Иванова, Българско гражданско процесуално право. Осмо допълнено и преработено издание, С. 2004.
- [4] О. Герджиков. Коментар на търговския закон. Книга трета. Том I. С. 1998.
- [5] О. Герджиков, А. Калайджиев, К. Касабова, Т. Бузева, А. Кацарски. Коментар на Търговския закон, Книга първа, С. 2007.
- [6] П. Венедиков. Ново вещно право. С. 1995.

[7] В. Г. Москалев. Правовые основы интеллектуальная собственности. Барнаул. 2009.

[8] О. А. Рузакова. Право интеллектуальной собственности, М. 2004.

За контакти:

Методи Шамов, асистент в Катедра “Теория и история на държавата и правото”,
Юридически факултет, Софийски университет “Св. Климент Охридски”, e-mail:
m_shamov@abv.bg

Докладът е рецензиран